

Naturtjek på økologiske bedrifter

Hos: Anne Katrine Clausen og Johan Bebe

Naturtjek er udarbejdet af Birthe Thordahl Christensen

SEGES

STØTTET AF
Kvægafgiftsfonden

Hvordan fungerer Naturtjek?

Med udgangspunkt i besøget, foreslår vi her nogle fokuspunkter, hvor det enten handler om at bevare en naturværdi, eller hvor noget kan gøres anderledes for at højne naturværdien på arealet.

Vi har vægtet tiltag og arealer på en skala fra 1 til 10 stjerner, hvor mange stjerner betyder "god naturværdi, og her får man mest natur for pengene" – så her er det vigtigt at prioritere din naturindsats. Ikke alle arealer eller tiltag kan score 10 point.

Ved beskrivelsen af et fokuspunkt vil der muligvis være stjerner som er lysere i farven, disse stjerner indikerer et forbedringspotentiale, som kan indfries hvis anbefalingen følges. De lyse potentiale-stjerner er ikke angivet på oversigtskortet.

Anbefalingerne er generelt gældende, så selvom vi tager udgangspunkt i nogle specifikke steder på bedriften - f.eks. et læhegn – så gælder vores råd også for de andre læhegn som findes på matriklen.

Det er selvfølgelig helt frivilligt om anbefalingerne bliver fulgt.

God fornøjelse!

SEGES

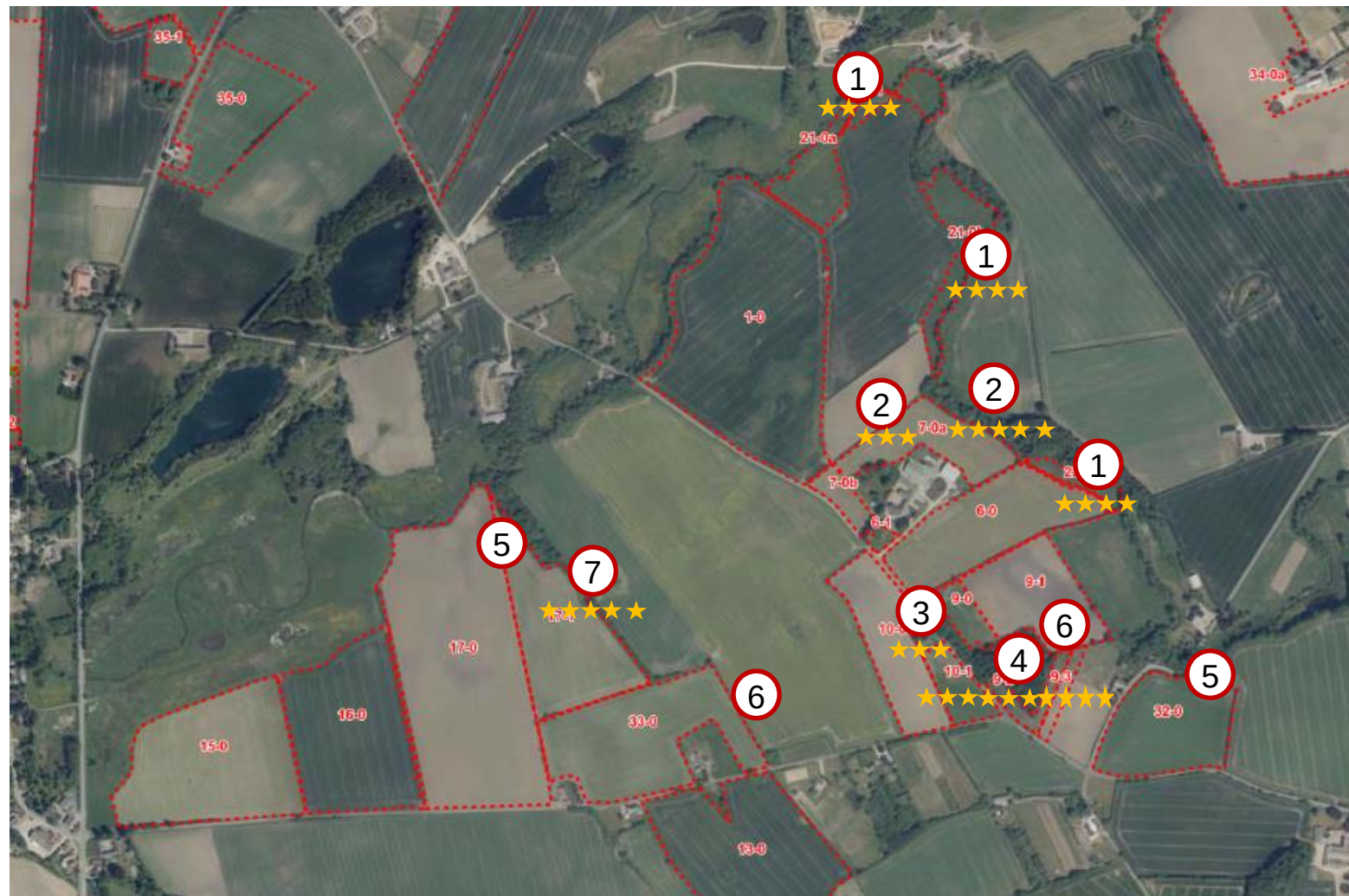
Kort om projektet

Formålet er at afprøve et konkret værktøj i form af et 'Naturtjek', der skal synliggøre hvor og hvordan du som landmand kan gøre en særlig indsats for at højne natur og biodiversitet på din bedrift. Projektet skal give dig mere viden om, hvor dine vigtigste naturværdier er, og give dig konkrete forslag til, hvad du kan gøre for at beskytte, forbedre og udvide din natur.

Bedriftsoversigt og fokuspunkter

1. Engarealer i vådområde
2. Syrenhegn og andre læhegn
3. Brakarealer
4. Skov
5. Udtagning af markkanter
6. Bufferkant mod skov og læhegn
7. Vandhul

1. Engarealer i vådområde

Generelt: Naturenge er lysåbne naturtyper, som gennem årene er blevet afgræsset af kvæg, heste eller andre store græssere. At naturtypen holdes lysåben, medvirker til at konkurrencesterke arter af græsser og højstauder holdes nede, hvilket gør plads til mindre konkurrencedygtige lave urter, som ellers ville have svært ved at etablere sig. Det blomsterrige landskab kan give føde til mange forskellige insekter. En høj score forudsætter at der er blomster gennem hele sæsonen.

Kulturenge bærer ofte præg af gødskning og dyrkning. Ofte er blomstertætheden mindsket pga. tilgroning med græs og højere urter. Vil man fremme blomstringen og mindske tætheden af græsser til fordel for bier og insekter, kan man indstille gødskning og dyrkning, samt slå arealet i tidlig maj eller oktober samt fjerne afklip.

Specifikt for bedriften: Engene langs bækken indgår i et vådområde og er drevet med en slæt, men der arbejdes på at indhegne engene, så de enten kan afgræsses af heste eller kvier. Plantedækket er præget af græs, men der er områder med skræpper, lav ranunkel, forglemmigej, og brændnælde. Tættere på vandløbet er der flere lavbundsplanter. Engene får en score på 4 ud af 8 stjerner, da der er begyndt at komme en vis mængde blomster. Med græsning er der potentiale for, at arealerne udvikler sig til at opnå topscore med tiden.

Anbefaling: Det anbefales, at der arbejdes videre med at få arealerne indhegnet, så det er nemt at drive dyrene fra indhegning til indhegning. Det vil være oplagt at flytte hegnet op på kanten af skråningen, for at inddrage de mere tørre skrænter. Der kan til engene søges et tilskud til pleje af græs og natur, hvor der opnås et ekstra tilskud på ca. 1650 kr./ha og forpligtigelse til afgræsning, og det kan kombineres med fastholdelsestilskuddet på 1800 kr/ha, fra vådområdsprojektet. (hvis det afslås giver det 850 kr/ha). Engene skal være tørre nok til at afgræsse. Engene ser frodige ud og jeg vurderer at der kan gå min. 2-4 kvier/ha. over en hel sommer. Jeres heste vil også være oplagte til at græsse og gerne som supplement til afgræsning med kvæg.

Engene i vådområdet er domineret af græs, men der er islæt af lav ranunkel, forglemmigej, skræpper, brændnælde m.m.

Tættere på vandløbet kommer der flere andre planter, som giver en variation og flere kiler til nektar til insekter, her Kåltidsel.

Det er oplagt at sætte hegnet oppe på kanten af ådalen, da det vil give en god variation til græsarealet, hvor der så både er tørre og våde områder.

2. Læhegn og Syrenhegn

Generelt: Læhegn med flere arter af hvidblomstrende træer og buske (bl.a. slåen og engriflet hvidtjorn, skovæble, almindelig hæg og mirabel) giver føde til insekterne. Gamle, og især døende træer, også kaldt veterantræer, er særligt værdifulde som levested for et utal af dyr, planter og svampe og er generelt en mangelvare i det danske landskab. Derfor bør man altid lade dødt ved ligge, også efter en evt. beskæring, så man bibeholder de værdifulde levesteder som veddet udgør. . Derimod har unge og nyplantede træer en meget ringe værdi som levested. Derfor ligger værdien for hegn, remiser, skov og krat i høj grad i beskyttelsen af det stående ved i form af gamle og døde træer. Et hegn med megen variation, store sten og med luft imellem træerne kan være et særdeles godt levested og kan score meget højt ift. biodiversitet.

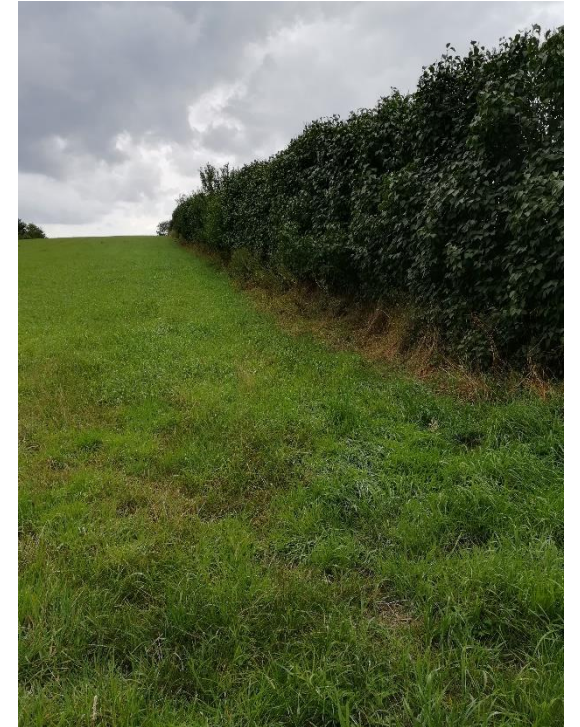
Specifikt for bedriften: Der er flere typer læhegn på ejendommen, hvor især læhegnet langs vandløbet og ved mark 17-1 har en stor variation i træer og buske og opnår topscore i biodiversitet på 7 stjerner. Der er også syrenhegn, som scorer mindre på biodiversitet, men er en fin nektarkilder om foråret og har en kulturel betydning.

Anbefaling: Det anbefales at lade læhegnene passe sig selv. Hvis der er behov for at beskære træer og buske, så er det oplagt, at lade de afskårne grene og stammer ligge inde i læhegnet. Lad de ældste træer blive stående, da de har størst værdi for biodiversiteten og særligt støende dødt ved. For at skabe lidt mere variation i syrenhegnene, kan der visse steder beskæres kraftigere, så der opstår en større variation i højde og bredde og dermed lysindfald.

Ved at lave en dyrkningsfri buffer langs hegnene, vil der være en beskyttelse af selve hegnet, som I også har visse steder, se punkt 6.

Her ses et læhegn med både buske og træer, hvor der rigtig fin variation og dermed levesteder og fødegrundlag for forskellige insekter og fugle .

Her ses et traditionsrigt syrenhegn, som er fin nektar kilde i foråret. Det er en mulighed at beskære læhegnet mere varieret og dermed skabe en større variation.

3. Brakarealer

Generelt: Udtagning af tørre, ukurante landbrugsarealer, kan potentielt være et gavnligt tiltag for biodiversiteten på bedriften. På blottet jord er der gode betingelser for, at der kommer mange forskellige blomster og insekter, især hvis udgangspunktet er sandet og næringsfattigt og hvis der er spredningskilder i nærheden. Hvis jorden ligger soleksponeret, så vil arealet tiltrække mange insekter, pga. varmen. Man kan med fordel udpine arealet ved høstet over en årrække. Således er der mindre chance for at arealet vil gro til i næringselskende og konkurrencesterke planter som brændenælder og græsser. En høj score forudsætter at arealet ligger i forlængelse af et eksisterende naturområde. Undgå jordbehandling og gødningspåvirkning, da dette vil påvirke naturindholdet negativt.

Specifikt for bedriften: Brakmarkerne har ligget i en længere årrække og ligger op ad skov eller læhegn. Jorden er meget sandet og tør, hvilket giver et godt udgangspunkt for en høj biodiversitet. Derfor er der også en del vilde blomsterplanter som røllike og lancetvejbred som giver føde og levested for insekter.

Der er forsøgt plantet juletræer, hvilket har forstyrret bunden og givet andre blomsterplanter mulighed for at etablere sig, som blandt andet alm. syre og valmuer. Arealer score 5 stjerner ud af 5, da arealet har ligget så længe, og der er indvandret forskellige blomsterplanter.

Anbefaling: Det er fint at fortsætte den hidtidige drift med slåningsbrak enten forår eller sommer og undgå at sprøjte eller gøde arealet. Det anbefales, at ved sommerbrak at arealet slås så sent som muligt inden den 15. sep.

Brak arealerne ligger godt i læ og i arealet er der blomster som blandet andet røllike, valmuer, langset vejbred, gråbynke, alm syre, dunet dueurt

Der hvor juletræerne er forsøgt plantet har det givet et brud i den mere græsdominerede bund og givet lys til at andre blomster kommer frem.

4. skov

Generelt: At lade stå til er noget af det mest nemmeste man kan gøre for naturen. Skove er levested for dyr, planter og svampe som ellers er sjældne ude i det åbne land. Skove med gamle træer og dødt ved er ekstra værdifulde, fordi de byder på bo til fugle (f.eks. spætter), insekter og svampe mosser og insektalver. Rigtig mange arter knytter sig til dødt eller døende vedplanter og er generelt en mangelvare i det danske landskab. Små områder i skovene uden træer kan skabe lysninger, hvor blomster og sommerfugle kan leve.

Specifikt for bedriften: Skoven ligger i tilknytning til brakarealer. Derudover er der en bred udyrket bræmme mellem skovbrynet og den dyrkede mark, hvilket skåner skoven for påvirkning fra gødning og sprøjtegifte. Selv om skoven ikke er så stor, er der en stor variation blandt træerne med både nåle- og løvtræer, med meget nedfaldet dødt ved go døde stående træer. Der er også en lysning, hvor der er høje urter og krat af brombær samt en større stendynge. Derfor har skoven fået 10 stjerner ud af 10.

Anbefaling: Den bedste anbefaling er at lade skoven passe sig selv og bevare brakarealerne rundt om. Det er vigtigt at flest mulige store/gamle træer bevares, at døde eller døende træer får lov til at stå, og at dødt ved i form af grene og væltede stammer ikke fjernes – alt sammen til gavn for biodiversiteten.

Ønske om et vandhul i nærheden af skoven vil give en øget variation til området. Det bør undersøges nærmere om brakarealet egner sig til at lave en sø. Når søen anlægges bør den øverste muldjord fjernes omkring søen, så der skabes et næringsfattigt område og lade planterne indvandre selv. Etablering af et vandhul kan være et værdifuldt naturfremmende tiltag. Det anbefales, at det etableres med brede skrånende brinker, som kan koloniseres af sumplanter og let adgang for vandlevende dyr.

En vovet ide kan være at indhegne brakarealet og skoven, for at lade nogle ekstensive kvæg afgræsse (evt. blandingskvæg) og skabe åbninger i skovområdet og plantedækket. Arealet er meget magert, og kan derfor ikke bære et stort antal dyr.

Skoven er meget blandet og bærer præg af, at have få lov til at passe sig selv. Der er både tættere områder, lysere områder og et helt åben lysning med en større solbeskinnet stenbunke.

Døde træer og grene giver grobund for mange svampe, laver og insekter.

Forslag til indhegning omkring skov og brakmark, for at få kvæget til at skabe naturlige åbninger i skoven

5. Udtagning af markkanter

Generelt: Udyrkede bræmmer i kanten af marken kan være en fin måde af skabe mere natur på en bedrift, og kan tilmed være meget gavnligt for dyrevildtet. Effekten af de udyrkede bræmmer går i to retninger; vilde planter og dyr kan sprede sig fra markskel, vejrabatter og hegn til bræmmen, mens bræmmen beskytter arealerne omkring marken mod afdrift af gødning og pesticider fra markdriften.

Specifikt for bedriften: Både mark 17-0, 17-1 og 32-0 ligger op af vådområder eller vandhuller med læhegn. Især mark 32-0 ligger med et rimeligt hæld ned mod et vådt moseområde. Markkanterne er besværlige at dyrke og ser ud til at give et mindre udbytte end resten af marken. Arealerne har ikke en score i dag, men har potentiale til tre stjerner. Samtidig vil de bidrage til at forbedre forholdene i de nærliggende naturarealer væsentligt, fordi de vil virke som en buffer, der beskytter naturen mod gødning og pesticider fra marken.

Anbefaling: Det er oplagt at tage en **udyrdet** bræmme ud af de marker, der ligger op til natur og ligge bræmmerne i brak. Bræmmen kan være op til 10 m i bredden, men størrelsen kan fint tilpasses til det, der passer bedst ifht markens form og bredden på de maskiner, der bruges til dyrkning. Det er bedst ikke at i så noget i den udyrkede bræmme, men blot lade de vilde planter indvandre af sig selv – det giver større værdi for naturen, end at udså fx en blomsterblanding.

Forslag til udtagning af bræmmer i ukurante kanter af marker er indtegnet med lysegrøn

Det er oplagt at udtage kanten af marken ned mod vådområdet ved mark 32-0, da arealet alligevel er besværlig at dyrke, og det vil give en god beskyttelse af vådområdet.

6. Bufferkanter mod skov og læhegn

Generelt Blivende biotoper, f.eks. vejkanter og vejgrøfter som ikke omlægges, kan have en høj værdi som levested for bl.a. de vilde bier. Sådanne blomsterrige biotoper har en langt højere naturværdi end f.eks. blomsterstriber som udsås. Undgå påvirkning ved jordbehandling og gødning, da dette ødelægger arealet som levested og reducerer antallet af forskellige blomster. Undgå også at slå vejkanter og lignende til efter blomsterne er afblomstrede og har sat frø. Så sikrer man at der er føde til insekterne samt planternes overlevelse. For at fremme blomstringen kan man foretage høstet i det tidlige maj.

Specifikt for bedriften Vejkanter og markskel ligger uklippede hen og der er en del blomster, som er med til at give et positivt bidrag til biodiversitet, da det giver føde- og levested for insekter. De scorer 8 ud af 8 stjerner, da vejkanterne er artsrige og har en god bredde, hvilket mindsker påvirkningen af driften fra marken med gødning og sprøjtegifte.

Anbefaling: Det anbefales, at fortsætte driften med de lidt brede bræmmer og overvej om der er flere steder langs læhegn og vejkanter, hvor det i forhold til den øvrige markdrift kan give mening at lave en bræmme ind til læhegn eller vejkanterne.

I de kanter som er meget græsdomineret kan blomster fremmes ved at slå dem tidligt i maj og sidst i oktober. Ved foreksempel skoven er arealet meget næringsfattigt og sur og det giver ikke mening af bruge tid på at slå det.

Mellem skoven og majsmarken er der en god bred stribe, som er udyrket og det ses også at jorden er sur og mager og giver træerne lov til at sprede sig. Der opnås et skovbryn, som giver en beskyttende overgang til skoven, samt yderlige øget biodiversitet.

Her er et eksempel på en bred stribe i markkanten indtil skellet. Der er en variation af både græsser og urter, som giver et brud i forhold til de ensartede marker. For at fremme blomsterne mere kan arealet slås tidligt i maj og/eller hen i oktober og allerbedst fjerne materialet for at udpine arealet for næring.

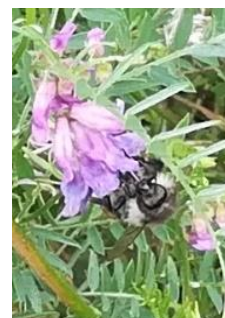
7. Vandhul

Søer og damme inklusiv deres bredder, skaber et miljø, hvor sump- og vandplanter kan indvandre. Såfremt søbredden byder på artsrig og blomstrende vegetation af hjemmehørende arter, kan den fungere som fødes-øgningsområde for insekter, pattedyr og fugle. Hvis søen er næringsfattig og klarvandet er der bedre muligheder for at mange forskellige vandplanter kan få lys og trives i vandet, hvilket samtidig skaber levesteder for en stor mangfoldighed af vandlevende insekter. Søer vil typisk også tiltrække fugle og andet vildt hvis de understøtter et godt miljø for planter og smådyr. I søer skal man dog undgå fodring af ænder og andre fugle, da det vil tilføre søen høje mængder af næring i form af fuglelort, som hurtigt kan næringsforurene vandet og gøre søen grøn og uklar af algevækst.

specifikt for bedriften: Det er et lille fint vandhul, men diverse sumplanter med dunhammer, rørgræs, kattehale og piletræer. Der er en bræmme på 3- 4 meter ud til marken og det giver plads en del blomster, fx musevikke, og de er godt besøgt af forskellige sommerfugle og bier. Vandhullet får 5 ud af 5 stjerner, da der er en rigtig fin variation og beskyttelse af vandhullet ud mod marken.

Anbefaling: Det anbefales at lade området passe sig selv. Det kan undersøges om vandhullet kan udvides, hvis det har interesse, men stadig så der opretholdes en bræmme ud til den dyrkede mark. Det er oplagt at se på, om det samtidig kan give en mere lige linje i marken, og så lave et langstrakt vandhul, som følger det bugtede læhegn.

Havehumle på
musevikke

Stregbredpande

Græsråndøje

Tidselsommer-
fugl

Ønsker du at vide mere?

Du er altid velkommen til at kontakte SEGES

Andrea Oddershede på anod@seges.dk, eller ring på tlf: 87405444.

Appen for § 3-natur - beskyttet natur

Med telefonen i hånden kan søge informationer om din natur, når du står ude på bedriften. Ligesom på Miljøportalen kan du få et overblik over den beskyttede natur, læse artslister for arealerne, samt undersøge HNV-score.

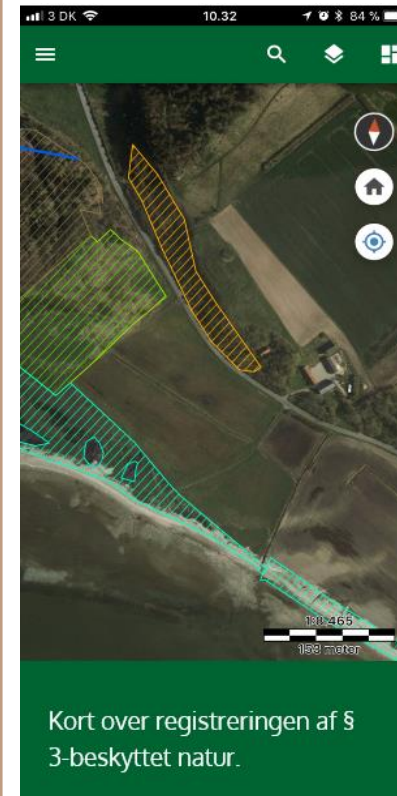
Miljøportalen

Få et overblik over naturen på din bedrift. Her kan du få information om arealer med beskyttet natur, HNV-score og artslister for dine arealer:

<https://arealinformation.miljoportal.dk>

SEGES

Appen "Beskyttet natur"
Søg info om naturen når du står derude.

HNV-score

High Nature Value (HNV) er en indikator for et areals naturværdi og bruges til at prioritere naturplejeindsatsen. En Høj HNV-værdi indikerer høj naturværdi.

